

MŠE SVATÁ ZPÍVANÁ

1 RITUS S CEREMONIÁŘEM

1.1 CELÁ CEREMONIE

ÚVOD

VŠEOBECNÁ PRAVIDLA

- Kdykoliv při hlasité recitaci nebo zpěvu liturgických textů zazní „*Oremus*“ nebo jméno „*Ježíš*“, stojící ministranti učiní hlubokou úklonu hlavou směrem ke kříži, sedí-li, uklánějí se před sebe. Zazní-li jméno „*Maria*“, učiní vždy střední úklonu hlavou před sebe. Zazní-li *jméno svätce*, k jehož cti je mše svatá sloužena, uklánějí se lehce před sebe. Žádné úklony nečiní **Akk**, drží-li svíce.
- Pokud **K** při *Gloria*, *Krédu*, čteních, oracích a *mezizpěvech* pokleká nebo se uklání, ministranti, stojí-li, vždy (!) poklekají (kromě **T**, drží-li kadidelnici, a **Akk**, drží-li svíce) a uklánějí se (kromě **T**, houpá-li kadidelnicí, a **Akk**, drží-li svíce) spolu s ním.
- Pokud **Akk** a **T** klečí před oltářem, pak vždy na prvním oltářním stupni zdola. Pokud je stupeň jen jeden, klečí vždy pod ním.
- Ministranti nečiní nikdy úkroky ani nechodí pozpátku, nýbrž se vždy otočí do směru chůze.
- Ministranti mají stále liturgicky sepnuté ruce: dlaně jsou u sebe s nataženými prsty, přičemž pravý palec překrývá levý. Při sezení mají rozevřené ruce položené dlaněmi na stehnech.
- Pokud ministrant drží v jedné ruce nějaký předmět, má vždy na prsou položenou volnou ruku, a to s rozevřenou dlaní.
- Ministranti se lehce ukloní směrem ke kříži pokaždé po příchodu na suppedaneum a před odchodem ze suppedanea, pokud nedrží žádný předmět. (Suppedaneum = nejvyšší oltářní stupeň.)
- Při přenášení misálu a vela používají **Akk** krátkou cestu (od oltáře přímo na střed nebo naopak) tehdy, když nesou předmět, dlouhou cestu (od oltáře na bok oltáře a pak kolem oltářních stupňů ke středu nebo naopak) tehdy, když žádný předmět nenesou.
- Pokud na oltáři není Nejsv. svätost a kněz se místo poklekání hluboce uklání, ministranti přesto v rámci liturgie poklekají.
- Je-li tato mše v neděli, předchází jí *Asperges*.
- Pokud někdo zapomene, co má dělat, nedělá nic, dokud mu **C** nebo **K** nedá pokyn! Proto sleduje **K** (kněze neruší ptáním) nebo naznačí svůj problém **C**.

PRAVIDLA PRO CEREMONIÁŘE

- **C** připraví před ceremonií misál (umístí záložky a projde si texty, které má ukázat) a informuje se, jaké ordinárium se zpívá, aby mohl správně ukázat *Gloria* a *Ite, missa est*, a případně, jaké je *Krédo*. VARIANTA: Zpívá-li schola proprium, zapamatuje si místo z *mezizpěvu*, na kterém má vybídnout **K** k odchodu k misálu¹.
- **C** nemá umět pouze svou vlastní funkci, nýbrž musí mít přehled o průběhu celé liturgie, aby byl schopen dát v případě potřeby ostatním náležitě pokyny.
- **C** pokleká vždy pod oltářními stupni.

¹ V *Liber Usualis* se počítají čtyři řádky od konce, přičemž je zapotřebí do toho zahrnout i opakování!

- C klečí pod stupni, když vedle něj stojí nebo klečí K.
- C sedí pouze během kázání.
- Když chce dát C u sedes K znamení k povstání, tak se otočí směrem k němu a ukloní se hlavou.
- C ukazuje ukazováčkem a prostředníčkem na začátek textu, který se má číst, a sice tak, že na epištolní straně ukazuje pravou rukou a na evangelní straně levou rukou.
- Když C pokleká spolu s K na suppedaneu, podpírá ho lehce pod loktem.
- Vystupuje-li K k oltáři, přizvedá C vpředu dole jeho albu (ne kleriku!).

ZVLÁŠTNOSTI

- Při mši svaté sloužené v *černé* barvě nebo v barvě *fialové* mimo neděle **Akk** a **T** (nedrží-li kadidelnici), zakleknou po „*Oremus*“ k denní modlitbě (která předchází čtení) a dále zůstanou klečeti k modlitbě po svatém přijímání (*Postcommunio*). Jinak vše ostatní zůstává stejné.
- *Oratio super populum*: V době postní ve všedních dnech následuje po poslední modlitbě po svatém přijímání ještě tzv. *oratio super populum*. **Akk** a **T** se vkleče ukloní při slovech „*Humiliate capita vestra Deo*“ směrem před sebe a takto setrvají až do konce modlitby. Pak odpoví „*Amen*“ a narovnajjí se. Ostatní jako obvykle.

OBSAZENÍ CEREMONIE

K - kněz

C - ceremoniář

T - turiferář

Akk (**Ak1** + **Ak2**) - akolyté

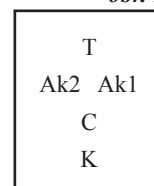
ASPERGES (POUZE V NEDĚLI)

- C drží kropenku v levé ruce a v pravé drží tabulku s textem.
- Před K jde pouze C, aniž by mu u vchodu podával svěcenou vodu.
- Před oltářem poklekne C spolu s K a následně s ním i zakleknou.
- C podrží před K kropenku, ten z ní vyjme aspergil a následně C event. ukáže K tabulku s textem.
- C povstane spolu s K, poklekne a doprovází kněze po jeho pravici, drže mu pluvíál levou rukou; v pravé drží kropenku.
- Potom, co dojdou k poslední řadě věřících, se C s K otočí, oba pokleknu a vracejí se k oltáři.
- U oltářních stupňů C poklekne spolu s K, K odloží aspergil do kropenky a C mu předá tabulku s textem.
- C zůstane stát spolu s K, drže kropenku.
- Po modlitbě převezme C tabulku, poklekne spolu s K a odchází před ním do sakristie. Kropenku a tabulku odnáší do sakristie.

VSTUP

- Když jsou všichni připraveni, dá K znamení a všichni se ukloní ke kříži. Procesí má následující podobu (viz obr. 1).
- T nese v levé ruce kadidelnici a v pravé loďku. Při vchodu do kaple třikrát zazvoní.
- **Ak1** + **Ak2** jdou vedle sebe nesouce hořící svíce ve stejné výši. **Ak1** jde vpravo.
- C omočí prst ve svěcené vodě a podá ji K (pokud nebylo *Asperges*).

obr. 1

PŘED OLTÁŘEM

- **T** pokleknuv sám před oltářem odchází ke stolku, odloží loďku, jde na epištolní stranu a tam zůstane stát vedle oltáře.
- **Akk** spolu pokleknuvše odnesou svíce ke stolku, odloží je a jdou k sedes, tam zakleknou a modlí se spolu s **C** stupňové modlitby.
- **C** se postaví trochu vpravo a pokleknou spolu s **K**. Poté zakleknou spolu s **Akk** a modlí se stupňové modlitby.

STUPŇOVÉ MODLITBY

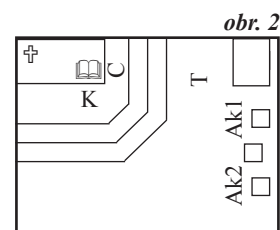
- Při slovech „*In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti*“ dělají všichni znamení kříže.
- Při slovech „*Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto*“ **C** a **Akk** lehce uklánějí hlavu směrem před sebe.
- Při slovech „*Adjutorum nostrum in nomine Domini*“ dělají všichni znamení kříže.
- Když **K** skončil *Confiteor*, otočí se **C** směrem ke **K** s lehce skloněnou hlavou a všichni se modlí: „*Misereatur...*“.
- Jakmile **K** odpověděl „*Amen*“, odkloní se **C** od **K** a v hluboké úkloně se modlí *Confiteor*.
- Během slov „*et tibi, pater*“ (a tobě, otče) se **C** otočí v hluboké úkloně směrem ke **K**.
- Při slovech „*mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*“ (má vina, má vina, má převeliká vina) se **C** a **Akk** bijí 3x v prsa.
- Během slov „*et te, pater*“ (a tebe, otče) krátká úklona ke **K** stejně jako při „*et tibi, pater*“.
- Po *Confiteor* setrvá **C** v hluboké úkloně, zatímco se **K** modlí „*Misereatur vestri...*“, na což stále stejně skloněn odpoví „*Amen*“ a teprve potom se vzpřímí.
- Při slovech „*Indulgentiam...*“ dělají všichni znamení kříže.
- Od slov „*Deus...*“ setrvá **C** společně s **K** v lehké úkloně směrem před sebe a po odpovědi „*Et cum spiritu tuo*“ se narovná a přizvedne albu (ne kleriku!) **K**, když vystupuje k oltáři.

OKUŘOVÁNÍ OLTÁŘE

- **C** dostane od **T** loďku a spolu se odeberou z epištolní strany ke **K**.
- **T** otevře kadidelnici a drží ji otevřenou před **K**.
- **C** otevře loďku a drže ji před knězem žádá o požehnání vkládaného kadidla slovy „*Benedicite, Pater reverende*“².
- **Ak1** bere během vkládání kadidla misál s oltáře pryč a čeká s ním na epištolní straně pod stupni oltáře. Poté, co **K** okouřil mensu na epištolní straně, vrátí **Ak1** misál na oltář.
- Poté, co **K** požehná kadidlo, uzavře **T** kadidelnici a předá ji **C**.
- **C** předá loďku **T** a ten ji odnese na stolek. Pak se **T** vrátí před oltář, pokleknou a doprovází **K** po jeho levici. Mezitím předá **C** kadidelnici **K** a doprovází ho po jeho pravici.
- Pokleká-li **K** s kadidelnicí, podpírají ho **C** a **T** lehce pod lokty spolu s ním poklekajíce.
- Po okouření oltáře dostane **C** kadidelnici od **K** a stojí pod oltářními stupni ho okouří (3x2). Předtím a potom se spolu s **T**, který stojí během tohoto okouřování po levici **C**, hluboce ukloní ke **K**.
- **C** okouřiv **K** předá kadidelnici **T** a jde přímo k misálu ukázat **K** *Introitus* (viz obr. 2).
- **T** se postaví po epištolní straně oltáře.

INTROITUS - ORACE

- Na začátku *Introitu* se všichni žehnají společně s **K** znamením kříže.
- Všichni odpovídají knězi při *Kyrie*.

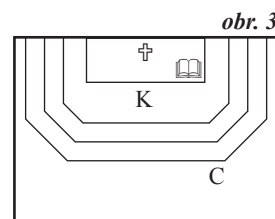
² U prelátů a biskupů se říká: „*Benedicite, Pater reverendissime*“.

a) bez *Gloria*:

- Není-li *Gloria*, zůstane **C** u misálu a ukáže **K** při „*Oremus*“ začátek orace.

b) s *Gloria*:

- Po *Kyrie* jde **C** před oltářní stupně na stranu epištolní (viz obr. 3).
- Během *Gloria* se všichni uklánějí ke kříži společně s **K** a na konci se spolu s ním žehnají znamením kříže.
- Pokud **K** poklekne u oltáře, poklekne **C** na svém místě a doprovází ho po jeho pravici k sedes. **Akk** pomohou **K** při sedání (nadzdvihnou ornát tak, aby se na něj **K** neposadil), následně se lehce hlavou ukloní ke **K**, pak k sobě navzájem a sednou si také. **C** zůstane stát po levici **Ak2** otočen směrem k oltáři. Při slovech „*Cum Sancto Spiritu...*“ se **C** otočí směrem ke **K** a požehná se znamením kříže. **K** a **Akk** vstanou, **K** jde před střed oltáře, **C** před ním. Před oltářem **C** poklekne spolu s **K** vpravo od něj a přidržuje mu albu, když **K** stoupá po stupních. Pak jde **C** k misálu. **Akk** zůstávají stát u sedes.
- Všichni odpovídají knězi na „*Dominus vobiscum*“ a **C** ukáže na začátek orace.
- Na konci orace odpoví všichni „*Amen*“ a **Akk** se navzájem ukloní a sednou si. VARIANTA: Při mši svaté ve fialové nebo černé barvě zakleknou **Akk** po odpovědi „*Et cum spiritu tuo*“ k oraci, po „*Amen*“ opět povstanou, navzájem se ukloní a sednou si.

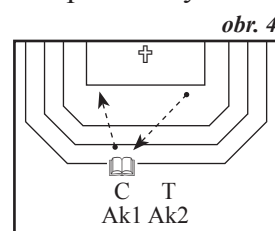

ČTENÍ

- **C** zůstane stát během čtení u misálu a na konci čtení odpoví „*Deo gratias*“.
- VARIANTA 1: Je-li zpívané proprium, jde **C** s **K** po oraci, čtení a *mezizpěvech* (které se **K** pomodlil potichu u misálu) rovnou k sedes. **K** si sedne (postup stejný jako při *Gloria*), **C** zůstane stát. V příslušném okamžiku (viz článek „Pravidla pro ceremoniáře“) se **C** otočí ke **K** a vybidne jej lehkou úklonou hlavy k odchodu. **K** a **Akk** vstanou, **K** jde před střed oltáře, **C** před ním. Před oltářem **C** poklekne spolu s **K** vpravo od něj a přidržuje mu albu, když **K** stoupá po stupních. Pak jde **C** k **T**, obdrží od něj loďku a jdou ke **K**. Dále viz níže (článek „Evangelium“).
- VARIANTA 2: Je-li přítomen lektor, který zpívá čtení, jde **C** s **K** po oraci rovnou k sedes. **K** si sedne (postup stejný jako při *Gloria*), **C** zůstane stát. Po čtení odpoví **C** od sedes „*Deo gratias*“. Není-li zpívané proprium, jde ihned poté **C** s **K** opět krátkou cestou k misálu, kde se **K** modlí *mezizpěvy*. Pokud však je zpívané proprium, odchází **K** po lektorově čtení k misálu až v příslušném okamžiku (viz článek „Pravidla pro ceremoniáře“).

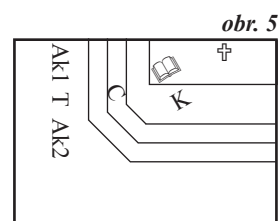
EVANGELIUM

- Poté, co se **K** pomodlil *mezizpěvy* a odchází ke středu oltáře, dostane **C** od **T** loďku a jdou ke **K**. **T** je vpravo od **C**.
- **T** otevře kadidelnici a drží ji otevřenou před **K**.
- **C** otevře loďku a drže ji před knězem žádá o požehnání vkládaného kadidla slovy „*Benedicite, Pater reverende*“.
- **T** si ponechá kadidelnici (odteď až po okouření misálu ji drží v pravé ruce) a od **C** dostane zpět loďku.
- **T** odnese loďku na stolek a jde před oltář, kde se postaví do první řady vpravo **C** (viz obr. 4).
- **C** odevzdav loďku **T** vezme misál a jde přímo pod oltářní stupně a postaví se do první řady vlevo od **T** (viz obr. 4).
- Během vkládání kadidla vezmou **Akk** svíce ze stolku, jdou před oltář a tam se postaví do druhé řady (viz obr. 4).
- Na znamení **C** všichni pokleknou.
- **C** jde přímou cestou nahoru na levou (evangelní) stranu oltářní, kde zešikma položí misál blízko kraje oltáře. Otočí se vlevo, jde o stupeň níže, nyní se

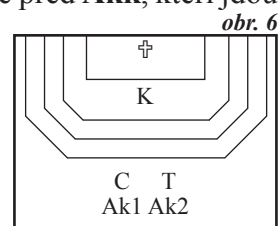

otočí vpravo a stojí šikmo čelem k misálu (viz obr. 5).

- **Akk** jdou vedle sebe za **T** v průvodu na stranu evangelní, kde se **Akk** postaví tak, že mají **T** mezi sebou (viz obr. 5).
- Během slov „*Sequentia sancti Evangelii secundum...*“ se **C** žehná spolu s **K**: 3x malé znamení kříže – na čele, ústech a prsou. (Pokud **Akk** nenesou svíce a **T** kadidelnici, žehnají se také.)

- **C** se otočí vlevo a převezme kadidelnici od **T**, poté ji předá **K**, ukloní se před a po okuřování současně s **K** směrem k misálu a poté převezme od **K** opět kadidelnici a předá ji **T**.
- Jakmile **K** dozpívá evangelium, odpoví **C** „*Laus tibi, Christe*“ a jde pod stupně oltáře do první řady vlevo od **T** (je-li to nutné, tak chvíli vyčká).
- Jakmile **K** dozpívá evangelium, otočí se **Akk** a **T** vpravo. **T** obejde **Ak2** a jde před **Akk**, kteří jdou vedle sebe, před oltář. Zde se postaví **T** do první řady vpravo od **C** a **Akk** do druhé řady (viz obr. 6).

- Všichni současně pokleknou a **T** odnáší kadidelnici do sakristie, kde čeká až do konce kázání. **Akk** odnesou svíce na stůl a jdou k sedes. Tam se k sobě ukloní a posadí se. Při předčítání evangelia v češtině se postaví a po jeho konci se opět posadí (zde bez vzájemné úklony!).
- **C** počká mírně vpravo pod stupni na **K**, pokleknou spolu s ním znovu a jde také k sedes. Zde stojí při čtení české epištoly a evangelia a při ohláškách. Po znamení kříže na začátku kázání se **C** posadí. VARIANTA: Není-li kázání, jde **C** pokleknout s **T** a **Akk** před stupně oltáře na epištolní stranu.
- Na konci kázání všichni povstanou a **C** jde před oltář vpravo od **K**, pokleknou spolu s ním, přidrží **K** albu, když vystupuje k oltáři, a jde před stupně oltáře na epištolní stranu.

KRÉDO

a) s *Krédem*:

- Všichni ministranti se během *Kréda* uklánějí a pokleknou spolu s **K**.
- **K**, domodliv se *Krédo*, sejde před stupně a **C** se postaví vpravo od něj. Zde zpívají *Krédo* ve stoje až po „*et incarnatus est...*“, během čehož všichni klečí.
- Poté **C**, vstane a pokleknou opět s **K**, ho doprovází k sedes. **K** se posadí a **C** zůstane stát.
- Při slovech „*et vitam venturi saeculi*“ se otočí **C** směrem ke **K** a požehná se znamením kříže. Všichni povstanou a **C** jde před **K** k oltáři. Zde spolu pokleknou a **C** jde před stupně na straně epištolní.
- **C** jde po „*Oremus*“ přímou cestou ke **K**, převezme od něj velum a složí je na oltáři. Poté se vrátí okolo oltářních stupňů na své místo na epištolní straně, kde čeká na další.

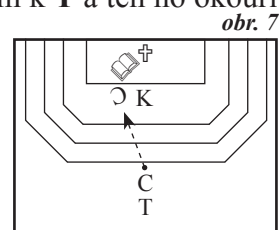
b) bez *Kréda*:

- Není-li *Krédo*, jde **C** po „*Oremus*“ přímou cestou ke **K**, převezme od něj velum a složí je na oltáři. Poté se vrátí okolo oltářních stupňů na své místo na epištolní straně, kde čeká na další.

OBĚTOVÁNÍ

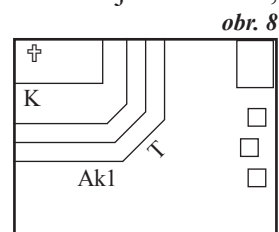
- Zatímco **C** skládá velum, **Akk** se společně vydají ke stolku, kde **Ak1** uchopí konvičku s vínem a **Ak2** konvičku s vodou. Poté jdou společně z boku oltáře a postaví se o stupeň níže, než stojí kněz (**Ak1** vpravo, **Ak2** vlevo). **Akk** se lehce ukloní knězi a **Ak1** mu podá konvičku s vínem, a to ouškem dopředu, **Ak2** podrží poté konvičku s vodou vedle kalicha (neužívá-li kněz lžičku, ministrant mu konvičku podá ouškem dopředu). Poté se **Akk** opět lehce ukloní knězi a jdou zpět ke stolku s konvičkami.
- **T** bere loďku a jde z boku oltáře, kde čeká pod stupni.
- Když se **K** skloněn modlí „*In spiritu humilitatis...*“, přistoupí **C** k **T**, dostane od něj loďku a jdou spolu ke **K**.

- Vkládání kadidla a okouřování je pro **C** a **T** stejné jako na začátku.
- Poté, co **T** odnesl loďku na stolek, ho doprovází **Ak2**, pokleknou za **T** před oltářem a jde okolo stupňů na stranu evangelní, kde čeká pod stupni. Poté, co **K** okouřil kříž, jde **Ak2** k misálu a odnese ho pod stupně, kde s ním čeká, až **K** okouří oltář na evangelní straně, a pak ho opět přinese na oltář. Poté se vrací dlouhou cestou ke stolku na epištolní straně, kde na něj již čeká **Ak1**.
- Po okouření oltáře předá **K** kadidelnici **C** a ten ho okouří stejným způsobem jako na začátku. Poté předá **C** kadidelnici **T** a jdou spolu před oltář, kde uprostřed pokleknou (**T** stojí za **C**). Po pokleknutí jde **C** přímou cestou nahoru na suppedaneum k misálu, otočí se směrem k **T** a ten ho okouří 1x1 (lehká úklona hlavou před a po okouření; viz obr. 7).
- **Ak1** vezme ke konci okouřování oltáře ze stolku ručníček, misku a konvičku s vodou a čeká na *Lavabo*. **Ak2** vrátiv misál na oltář jde dlouhou cestou zpět k **Ak1**, dostane od něj ručníček a po okouření **K** následuje *Lavabo* obvyklým způsobem. Poté **Akk** vše vrátí na stolek a otočí se k **T**, který je okouří (**Akk** současně a **T** se vzájemně mírně úkloní před a po okouřování). Poté jdou **Akk** obvyklým způsobem na svá místa před oltářem, zde zakleknou a čekají na slova „*Per omnia secula seculorum*“, kdy si opět stoupnou.
- **T** okouřiv **C** se otočí směrem k **Akk**, okouří je (nejprve okouří 1x1 **Ak1** a poté 1x1 **Ak2**; **Akk** a **T** se vzájemně mírně úkloní před a po okouřování), pokleknou a otočí se směrem k lidu. Okouří lid (3x1, nejprve doprostřed, poté vlevo a nakonec vpravo; před a po okouřování lehká úklona hlavou směrem k lidu), opět se otočí směrem k oltáři, pokleknou a jde na své místo na straně epištolní.
- **C** se modlí „*Suscipiat...*“, ukáže **K** začátek tiché modlitby (*Secreta*) a nalistuje prefaci.
- **C** se skloní s **K** během *Sanctus*, poté nalistuje začátek kánonu a jde (bez úklony a pokleknutí) přímou cestou za **K**, kde zakleknou lehce vlevo od něj o jeden stupeň níže.
- Na začátku *Sanctus* se **Akk** spolu s **K** skloní středně trupem a **Ak1** 3x krátce zvoní. **K** *Benedictus* se **Akk** opět narovnají a všichni dělají znamení kříže. Poté **Akk** zakleknou.

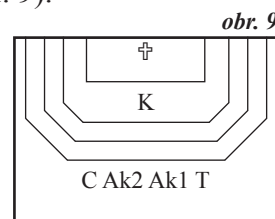
KÁNON

- Jakmile vztáhne **K** ruce nad kalich („*Hanc igitur*“), zazvoní **Ak1** jednou krátce. Poté jde **T** k **Ak1**, ten povstane, vloží kadidlo a oba zakleknou (viz obr. 8).
- Jakmile se **K** skloní nad oltář, uchopí **C** pouze pravou rukou ornát za spodní okraj a drží jej až do chvíle, kdy **K** vstane po druhém pokleknutí.
- Při pokleknutí **K** se všichni hluboce sklánějí a **Ak1** dlouze zvoní.
- Při pozdvihování zvoní **Ak1** 3x krátce a **T** během toho okouřuje Nejsvětější svátost 3x dvěma tahy.
- Při druhém pokleknutí **K** je vše stejné jako při prvním.
- Při proměňování kalicha se vše opakuje.
- Po proměnění kalicha se **T** zvedne, jde na střed před oltář, pokleknou spolu s **C** a odnáší kadidelnici do sakristie. Poté se vrátí opět na střed před oltář, pokleknou a jde na své místo v presbytáři na epištolní straně, kde zakleknou.
- Po proměnění kalicha sestoupí **C** před oltářní stupně, pokleknou spolu s **T** a jde okolo oltářních stupňů na evangelní stranu, kde zakleknou po levici **Ak2**.
- Po „*Per omnia saecula saeculorum*“ odpoví všichni „*Amen*“ a povstanou.
- Při *Pater noster* a „*Pax Domini...*“ **ministranti** odpověď nezpívají, nýbrž pouze recitují.
- Po „*Pax Domini...*“ vyčkají na pokleknutí **K** a spolu s ním zakleknou.
- Pokračují s **K** v modlitbě *Agnus Dei*, říkajíce „... *miserere nobis*“ a bijíce se přitom v prsa.
- Při slovech **K** „*Domine, non sum dignus...*“ **Ak1** zvoní poprvé 1x krátce, podruhé 2x krátce a potřetí 3x krátce.

PŘIJÍMÁNÍ

- Jakmile **K** sejme po svém přijímání z kalicha palu, pokleká. Při tom se společně s **K** zvednou **všichni ministranti**. **T** vezme patěnu a jde před oltář, kde na něj již ostatní ministranti čekají v jedné řadě. Všichni společně pokleknou a zakleknou o stupeň níže, než stojí **K** (viz obr. 9).
- Poté, co **K** přijal Krev Páně, se ministranti hluboce skloní a modlí se společně *Confiteor*.
- Při slovech „*mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa*“ se **ministranti** bijí 3x v prsa.
- Po *Confiteor* setrvávají v hluboké úkloně, zatímco se **K** modlí „*Misereatur vestri...*“, na což stále sklonění odpoví „*Amen*“ a teprve potom se vzpřímí.
- Při slovech „*Indulgentiam...*“ dělají všichni znamení kříže.
- Po „*Ecce, Agnus Dei...*“ se **všichni** 3x modlí „*Domine, non sum dignus...*“, bijíce se pokaždé v prsa.
- Jakmile **C** dostane patěnu, **T**, **Ak1** a **Ak2** se zvednou, sejdou pod stupně, pokleknou a jdou na svá místa u sedes, kde zakleknou.
- **C** doprovází s patěnou **K** při přijímání věřících.

PO PŘIJÍMÁNÍ LIDU - ZÁVĚR

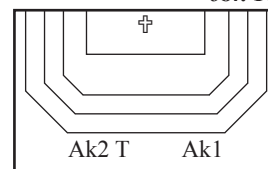
- Až přijmou všichni věřící, odevzdá **C** patěnu **K**, přizvedne mu albu, když stoupá k oltáři, a na místě zakleknou.
- Po uzamčení svatostánku se **všichni** zvednou.
- **C** pokleknou uprostřed oltáře a jde k sedes, kde zůstane stát otočen směrem k oltáři.
- **Akk** jdou ke stolku s konvičkami. **Ak1** bere do rukou víno, **Ak2** vodu a jdou společně k boku oltáře, kde čekají pod oltářními stupni.
- Až **K** nahne kalich směrem k **Akk**, vystoupí **Ak1** ke **K**, bez úklony vlije do kalicha část vína a rovněž bez úklony se vrátí zpět k **Ak2**. Při návratu od **K** bere **Ak1** do levé ruky patěnu, kterou drží ještě během následující úkonu.
- **Akk** se postaví o stupeň níže, než stojí **K**. Mezitím přistoupí **K** k **Akk**, ti se k němu lehce ukloní a **Ak1** lije **K** přes prsty do kalicha zbytek vína (pokud dá **K** znamení, přestane lít). To samé vzápětí provede i **Ak2** s vodou.
- **Akk** se lehce ukloní a vracejí se ke stolku, kde odloží konvičky na původní místo. **Ak1** odloží také patěnu.
- **Akk** jdou společně na střed, tam pokleknou. **Ak2** nechá projít **Ak1** (udělá výjimečně mírný úkrok zpět) a oba jdou kolem oltářních stupňů nahoru k oltáři: **Ak1** jde pro misál na evangelní stranu, **Ak2** pro velum na epištolní stranu. Oba **Akk** se současně lehce ukloní směrem ke kříži, **Ak1** vezme do rukou misál a **Ak2** velum (tak, že mu leží volně na vzhůru obrácených dlaních). Oba **Akk** se otočí směrem k sobě a jdou přímou cestou na střed pod oltářní stupně. Zde společně pokleknou. Potom jde **Ak1** jako první přímou cestou k oltáři na stranu epištolní, kde odloží misál a zůstane stát čelem ke kříži; **Ak2** jde přímou cestou k oltáři na stranu evangelní a tam rozprostře velum. Poté uchopí do rukou burzu otvorem směrem ke **K**, rozevře ji a vyčká, až mu do ní **K** vloží korporál. Následně burzu odloží zpět na oltář, vezme do rukou velum a podá jej **K**. Opět vezme do rukou burzu a rovněž ji podá **K**. Následně se oba **Akk** lehce ukloní směrem ke kříži, otočí se směrem ven a jdou kolem oltářních stupňů na střed oltáře, zde pokleknou a jdou k sedes, kde zůstanou stát. VARIANTA: Pokud po mši svaté bezprostředně následuje svátostné požehnání, **K** korporál neskládá. To znamená, že **Ak2** podá **K** jen velum.
- Jakmile přenesl **Ak1** misál na epištolní stranu, jde **C** k misálu a otočí stránku na *Communio*.
- **C** ukáže **K** *Communio*.
- Na „*Dominus vobiscum*“ odpoví všichni „*Et cum spiritu tuo*“ a **C** ukáže **K** modlitbu po přijímání

(*Postcommunio*).

VARIANTA: Při mši svaté sloužené v barvě *fialové* (mimo neděle) nebo *černé* zakleknou **T** a **Akk** hned po odpovědi.

- Po *Postcommuniu* odpoví všichni „*Amen*“ a **C** zavře misál (ořízka je vlevo!).
- **C** vezme s oltáře tabulku s nápěvy a jde okolo stupňů před střed oltáře, kde drží tabulku **K** tak, aby mohl zanotovat „*Ite, missa est*“.
- Po „*Ite, missa est*“ poklekne **C** před oltářem a jde z boku oltáře ke stupňům na evangelní straně. Všichni odpoví „*Deo gratias*“ a poté zakleknou spolu s **C**, který se během zpěvu přemístil, jak uvedeno.
- **C** odloží tabulku na oltářní stupně a při kněžském požehnání se všichni pokřižují a odpoví „*Amen*“.
- Po požehnání **všichni** povstanou a **C** uchopí tabulku s posledním evangeliem, kterou drží tak, aby **K** dobře viděl na text.
- Na začátku evangelia odpoví **C K** „*Et cum spiritu tuo*“ a „*Gloria tibi, Domine*“ a **všichni** kromě **C**, který drží tabulku, se spolu s **K** žehnají (3x malé znamení kříže - na čele, ústech a prsou).
- Hned poté jdou **Akk** pro svíce a následující **T** se seřadí bez pokleknutí před oltářními stupni (viz obr. 10).
- Při „*Et Verbum caro factum est*“ všichni kromě **C** pokleknou spolu s **K**.
- Po evangeliu odpoví **C** „*Deo gratias*“, postaví tabulku zpět na oltář, otočí se vlevo a jde kolem stupňů ke středu oltáře, kde se postaví vpravo od **K**.
- Když **K** pokleká, **všichni** pokleknou spolu s ním a odcházejí do sakristie ve stejném pořadí jako při vstupu.
- V sakristii se všichni ukloní nejprve kříži a poté **K**. Nato všichni zakleknou a **C** žádá **K** o požehnání slovy „*Jube, domne, benedicere*“. Teprve po tomto požehnání končí liturgie. To znamená, že až nyní **T** odkládá kadidelnici a **Akk** zhasnou své svíce.

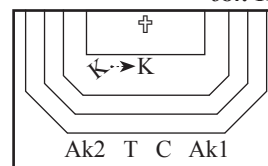
obr. 10

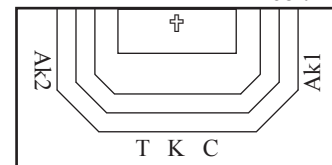
JE-LI BEZPROSTŘEDNĚ PO MŠI SVATÉ POŽEHNÁNÍ

- Pokud po mši svaté bezprostředně následuje svátostné požehnání, neskládá **K** po purifikaci korporál. To znamená, že **Ak2** podá **K** jen velum.
- Během posledního evangelia, hned po „*Gloria tibi, Domine*“, jde **T** před střed oltáře, tam poklekne a jde do sakristie pro kadidelnici a loďku. **Akk** jdou pro svíce.
- **Akk** jdou hned od stolku před oltář, tam nepokleknou a nechají mezi sebou místo pro **T** a **C**.
- **T** vyčká v sakristii na konec posledního evangelia a po něm jde společně s **C** před oltář mezi **Akk** (viz obr. 11). Nyní **všichni** společně pokleknou.
- **Akk** jdou z boku ke stupňům oltáře, tam postaví svícny před sebe o stupeň výše, než budou klečet; **T** a **C** mezitím udělají místo pro **K** a následně **všichni** současně zakleknou na svá místa (viz obr. 12).
- **K** odemkne svatostánek a poklekne. Přitom **C** 1x krátce zazvoní.
- **K** vystaví monstranci, poklekne a **C** opět 1x krátce zazvoní.
- **K** sejde pod stupně, zakleknou a společně s již klečícími **C** a **T** se hluboce ukloní. Poté všichni tři povstanou a následuje vkládání kadidla (postup stejný jako při mši svaté, pouze **C** nežádá o požehnání kadidla).
- **K** dostane od **C** kadidelnici, všichni opět zakleknou a hluboce se ukloní. **K** okouří Nejsvětější a předá kadidelnici **T**.
- Následují různé modlitby.
- Během zpěvu *Tantum ergo* se při slovech „*veneremur cernui*“ všichni hluboce ukloní. Při slovech „*Praestet fides*“ se hluboce ukloní pouze **K**, **C** a **T** a následuje opět vkládání kadidla a okouřování

obr. 11

obr. 12

(viz výše).

- Během modlitby **K** po *Tantum ergo* se **C** zvedne a jde bez pokleknutí pro velum. Vráti se s ním před oltář, po modlitbě jím oděje **K** a sám opět zaklekne.
- **K** vystoupí k oltáři a poklekne, **C** přitom 1x krátce zazvoní.
- Během žehnání zvoní **C** 3x dlouze a **T** okuřuje 3x2.
- Po požehnání **K** opět pokleká a **C** zvoní 1x krátce.
- **K** sejde dolů a **C** mu odejme velum, to složí na původní místo a vrátí se.
- Na konci všech modliteb se **K**, **C** a **T** hluboce ukloní a následuje vkládání kadidla s okouřením.
- **K** vystoupí k oltáři, poklekne a **C** 1x krátce zazvoní. **K** uloží Nejsvětější do svatostánku, opět poklekne a **C** zvoní 1x krátce.
- **K** vzápětí uzamkne svatostánek, **všichni** povstanou (**Akk** se svícemi a **T** s kadidelnicí a loďkou) a seřadí se před oltářem (viz obr. 13).
- Když **K** pokleká, **všichni** pokleknou spolu s ním a odcházejí do sakristie ve stejném pořadí jako při vstupu.

